

MLADEN MACHIEDO /CRTEŽI,GRAFIZMI, KOLAŽI, FOTOGRAFIJE: 1960. - 2022.

DVIJE „SEZONE“

Bude li netko pozorno razmotrio datume mojih dviju polulikovnih „sezona“ (polu-, u toliko što se radi o odnosu slovo ili riječ/slika), ostat će zatečen gotovo polustoljetnom „prazninom“ u međuvremenu. Doista, što se zbivalo u tako dugom razdoblju? Odgovor je jednostavan: zbivala se književnost, odnosno kako su neoavangardisti običavali reći -,linearna“ književnost. Na grafizme, pri kraju moje dvogodišnje specijalizacije u Toskani, „navuklo“ me moje vlastito kritičko zanimanje (kronološki završno) za tzv. „vizualije“ u raznim podvrstama. Lamberto Pignotti (kojem sam prevodio „linearnu“ poeziju), Eugenio Miccini (kojeg sam pohodio u Firenci), Franco Verdi (iz Verone, više puta susretan za uskoro dugogodišnjeg prijateljstva), Adriano Spatola (upoznat prethodno u Zagrebu, pa potom sugovornik za vikenda u njegovoj osami u Emiliji), Carlo Belloli (nakon dopisivanja „doveden“ na „Zagrebačke književne razgovore“), te drugi (Maurizio Nannucci, Arrigo Lora-Totino) u prolazu, tvorili su, točnije tvoriti će, po povratku u Zagreb, zaključno poglavlje jedne moje talijanske studije o tada suvremenoj poeziji; studije koja postoji i kao opipljiv separat časopisa („SRAZ“=„Studia Romanica et Anglica Zagrabienisia“), ali ju ne običavam citirati među svojim knjigama. Njezino priželjkivano dorađeno i popravljeno izdanje propast će u Firenci dvostruko: glede unikatnog rukopisa sa zalijepljenim umetcima i doslovno u prebrisanoj nakladi koja se, ako me sjećanje ne vara (zbog komunikacije preko posrednika), zvala Cooperativa libreria. Činilo mi se, onda, da moje ideje u glavi ne zaostaju za predmetom riskantna kritičkog bavljenja, pa nisam odolio kreativno. Grafizmi su nastajali (1970) u Lucci (nom. Lucca), u malom polunamještenom iznajmljenom stanu, a specijalizacija se odvijala u Pisi (akad. god 1968/69. 1969/70.), pola sata udaljenoj vlakom. U tamošnjem sveučilišnom krugu bilo je mudro šutjeti ne tek o „vizualijama“! Moj promašeni mentor, bivši neorealist, Antonio Russi strepio je pred gromovnikom talijanske stilističke kritike Mariom Fubiniem, za kojeg je književnost učenika poželjno prestajala prije Pirandella. Takva je bila, tada (dočim mlada znanost i ondje sve više obrće kronološke predilekcije!), prolazno „moja“, Scuola Normale Superiore. Treba li reći da su grafizmi nastajali u predkompjutorskom razdoblju, kad je valjalo pomicati list u pisačem stroju u raznim smjerovima da se dobiju nagibi slova! Premda su „vizualije“ ponešto prakticirali simultano i tzv. „razlogovci“ u domovini (Petrasov Marović, Mrkonjić, potom Vladović i drugi), uza svesrdnu podršku Francija Zagoričnika (iz Ljubljane je često svraćao u Zagreb), ovdašnja ih je kritika ili zaobilazila ili držala opasnim bizarnostima. Neopravdana strepnja pred navodnim pokušajem likvidacije „linearne“ književnosti nalikovala je strahu figuracije pred likovnom apstrakcijom. Uvjeren da su grafizmi tek jedno moje malo zaokruženo „poglavlje“, otklonio sam primamljivu ponudu koja mi je, likom i riječju, dospjela u „neorealističku“ trešnjevačku mansardu (standard po povratku!) sa strane ugledne neoavangardne povjesničarke umjetnosti Vere Horvat Pintarić: naime s prijedlogom da jedan njezin učenik - uz razumljivo dvostruko autorstvo - uveća do mega-formata moje grafizme za izložbu u

u glasovitoj gornjogradskoj galeriji. Kako još u studentsko doba bijah pregorio dilemu književnost (moj službeni studij) ili slikarstvo (dugovano obiteljskom likovnom odgoju), nisam želio (a ni mogao egzistencijalno) skretati u predvidljiv status slobodnog umjetnika. Jer dvojna bi kreativnost apsolutno minirala moj položaj na Filozofskom fakultetu. Dogadat će se to, međutim, u tek malo blažoj formi i na „linearnom“ području zbog mojih ne-školskih odabira, vlastite kreativnosti i prevođenja zazornog kao takvog! (A da to neće proći neprimijećeno svjedoči i dosad neispričana anegdota: u nešto poodmaklijim 70-ima poznati - i sveučilišni! - kritičar Mario Petrucciani će mi, uz jednu od kava na Piazza Colonna, reći: „Naš je opći dojam u Rimu da te tvoj matični zagrebački fakultet zapostavlja“. Usput budi rečeno, ovomu nisam dugovao ni stipendiju u Pisi, jer me na natječaj bijaše upozorio i shodno tomu nagovorio ovdašnji talijanski lektor, slavist Vito Morpurgo.) Poticaj za kolaže (nakon tihog međuvremena na relaciji lektor/asistent... prof. emeritus... akademik) dugujem (tek 2014!) zastanku u predvorju svojeg tada (skromnog) tršćanskog hotela „Abbazia“ (opet Italija, premda „opatijska“!). Čekajući nekoga po dogovoru, dao sam se na prelistavanje časopisa na stoliću: u jednom, prepunjenom reklamama privukao mi je pozornost „utopljen“ člančić o Manu Rayu (meni omiljenom fotografu) i... upalila se iskra. Po povratku kući, u Zagreb, nastao je prvi kolaž Tražite Mana Raya!, a potom ostali, do u sadašnjost. Odnos slova i bjeline, kao u crno-bijeloj kinematografiji, karakterističan za grafizme, preobrazio se u dinamičniji tehnikolor-odnos riječi, dapače fragmenata rečenica, i fotografija. Često su to izresci iz novina (u dvostrukoj funkciji), a katkada se pak kombiniraju s mojim vlastitim snimkama. Pomaci u raznim smjerovima asociraju pokret, stanovitu filmičnost, točnije sugestiju filmičnosti u dvije dimenzije. Grafizme i kolaže, s naznakom godina nastanka, izložio sam u Europskom domu u Zagrebu (otvorenje dne 5. ožujka 2015), a otada potonje pohranjujem kronološki. Nastojao sam, međutim, uza zahvalu grafičkoj urednici Ani Zubić (s kojom surađujem po drugi put i prepuštam joj završnu prosudbu), odabir iz tog „fundusa“ uobličiti u tematsku kvazi-fabulu: od memorije i lirskih trenutaka preko odnosa žensko-muško, društvenih i političkih zbivanja (s politološkog motrišta) te talijanskog i francuskog „dnevnika“ (potonjeg iznimno) do prirodnih nedaća, vlastita duga umjetnicima i stanovite apologije knjige, kao osobne i nadosobne perspektive. Grafizmi ostaju udaljeno datirani, kolaži su (nadam se) još u tijeku. Ipak, nisam dvostruko odolio da ih, u ovoj fazi potonjih, dadem zaokruženo uknjižiti. Na dragoj, ozbiljnoj margini svojeg sveukupnog opusa.

28-29. svibnja 2021.

Mladen Machiedo

MACHIEDOVI CRTEŽI, GRAFIZMI, KOLAŽI, FOTOGRAFIJE: 1960. - 2022.

Nerazlogovski pjesnik *razlogovske* generacije Mladen Machiedo svojim stvaralačkim putem udaljio se iz *razlogovskog* motrišta, štoviše, u dugoj kronološkoj liniji njegov golemi opus oblikovan je na drugim premisama i izdvojen iz tog konteksta, dakle, i filozofijskog i estetskog, pa, nije netočno kazati i – svjetonazornog. Stoga, i samo letimično čitanje jasno govori da njegova lirska praksa nije sukladna onoj koju poznajemo kod pjesnika generacije *razlog*, a koja je, kao što je dobro znano, zaista snažno obilježila ne samo hrvatsko pjesništvo

60-ih i 70-ih godina, nego i hrvatsku kulturu, te, napose, svojim perom pišući likovne kritike i suvremenu likovnu umjetnost. Naime, valja skrenuti pogled na Machiedovu generacijsku blizinu s *razlogovcima* zato što je u tom razdoblju, kazano paradoksom, bio s njima bez njih, i prolazio *vlastitu formativnu dionicu mimo njih* jer je svoju individualnost oblikovao na drugim estetskim načelima i stvaralačkim postupcima. Evidentno, generacijska blizinu s *razlogovcima* nije sukladna onoj stvaralačkoj, dakle, malobrojne su dodirne točke, primjerice, s Tonkom Maroevićem, tematsko područje – talijanski jezik i književnost, to jest, prepjevi i prijevodi, s Antom Stamaćem, *razlogovcem*, a i drugim generacijskim *nerazlogovcima*, Mirkom Tomasovićem, Dubravkom Oraić -Tolić i Ivom Runtićem po iznimnoj znanstvenoj i teorijskoj te sveučilišnoj karijeri na europskim sveučilištima ulančavajući se u slavnu plejadu hrvatskih sveučilišnih profesora: Vatroslavom Jagićem, Radoslavom Katičićem, Daliborom Brozovićem, Josipom Torbarinom, Vladimirom Filipovićem, Ivom Hergešićem, Ivom Vidanom, Milivojem Solarom, Aleksandrom Flakerom, Vladimirom Filipovićem, Ivom Frangešom, Stjepanom Damjanovićem, Pavlom Tekavčićem, Zdenkom Škrebom, Viktorom Žmegačem. *Razlogovci*, Maroević, Zidić, Horvatić, Dragojević intenzivno pišu likovne kritike, članke i eseje o likovnoj produkciji šezdesetih i sedamdesetih godina. Međutim, Machiedo, ne piše likovne kritike nego u tom razdoblju započinje stvarati svoja likovna djela kojima u jasnim naznakama otkriva svoje stvaralačko biće i u likovnim medijima: *fotografiji, grafizmima i kolažima i - u crtežu*. Doduše, valja kazati u malobrojnim crtežima, a, među njima, izdvaja se *Autoportret* (1960.) rađen kistom i smeđom bojom, te dvije crtačke minijature rađene plavom tintom (1961.) Ova tri crteža na smeđe bijelom papiru nisu oblikovna crtačkom vještinom nego elementarnom snagom crte i boje stoga sugestivno emaniraju likovnom izražajnošću. U fotografiji je ostvario zapažen ciklus po motivima *krajolika i portreta svojih suvremenika* , najviše talijanskih pjesnika koji čine jednu veliku i intrigantnu temu u Machiedovom likovnom djelu. Zanimljivo je primijetiti da su fotografije, uglavnom, crno/bijele, te, da je motiv/portret u kadru s prostorom/ambijentom osnažujući dokumentarnu vrijednost fotografije. Primjerice, serijom fotografija velikog talijanskog pjesnika Bartola Cattafija u Hvaru. Cikluse *grafizmi i kolaži* Machiedo je koncipirao na postmodernističkim premisama. Autor objašnjava svoj postupak i markira vrijeme rada na grafizmima ovim riječima: „ Treba li reći da su *grafizmi* nastajali u predkompjutorskom razdoblju, kad je valjalo pomicati list u pisačem stroju u raznim smjerovima da se dobiju nagibi slova.“ A upravo se u tom raznosmjernom pomicanju lista na pisačem stroju otkriva i sam stvaralački postupak kojega autor koristi u oblikovanju svojega likovnog djela. Ovdje valja naglasiti, kako bi jasnije percipirali sam postupak da bijelu površinu lista papira autor ne definira samo raznosmjernim pomicanjem u pisačem stroju nego i unošenjem/utipkavanjem malih i velikih slova koja ovdje nisu u leksičko/filološkoj funkciju nego su grafički znakovi, točnije, likovni elementi kojima oblikuje likovno djelo. Svakako valja još naglasiti da je od naročite važnosti u ovom postupku izbor *slova* jer tim činom autor eksplicitno izražava motivski sadržaj kojega oblikuje u likovno djelo. Malim i velikim crnim slovima u raznosmjernim pomacima na bijeloj površini papira Machiedo ne samo da oblikuje likove forme razigranih i dinamičnih kompozicija, nego tim postupkom i piše da je svoje ishodišno mjesto nalazio u stvaralačkomhumusu moderne i suvremene književnosti i likovne umjetnosti

počev od Apollinerovih *Caligrama* i velikog pjesničkog iskustva *konkretista*, *letrista* te zamjetne dionice *vizualne poezije*, *Novog realizma*, *Mail arta*, *neoavangardnih iskoraka suvremenih umjetnika*. Na tom tragu u našoj sredini poznajemo djela Josipa Stosića i Radovana Ivšića, kao i pjesnička iskustva Vladovića i Slamniga u njihovom likovnom oblikovanju lirskog teksta, zatim, Mrkonjićev vrijedan prilog kao i onaj Josipa Severa. Ove sastavnice upućuju i na temu pokrivenu terminom/ pojmom intertekstualnost kojega je inaugurirala Julija Kristeva upravo u razdoblju Machiedovog *nerazlogovskog* formiranja 60-ih godina. Iz lirskog teksta u likovni kontekst Machiedo je sigurno iskoracio svojim *grafizmima* u kojima znalački rabi umjesto interpunkcijskih znakova – bijeli prostor papira kao funkciju likovnog elementa/znaka ispunjavajući semantičko polje novim značenjskim nabojima, to jest, bjelinama napinje puni smisao likovnog djela. Odnosno, bjelina nije praznina jer je likovni element djela i njegov integralni čimbenik pa je njegov postupak blizak onom kiparevom postupku koji šupljinama oblikuje puninu kiparske forme. Da je *kolaž* od iznimne važnosti u Machiedovu likovnom djelu zacijelo to najbolje on sam kazuje kad u svojem životopisu piše da je pjesnik, kritičar, esejist, antologičar, prevoditelj ...i *kolažist*. Na značenje likovnosti u stvaralaštvu europskih pjesnika skrenuli su pozornost Aleksandar Flaker i Dubravka Oraić-Tolić, počev od ruske avangarde 20-ih godina i europskih pjesnika futurizma i kubofuturizma koja čitamo upravo u – *kolažu*. Na dva tipa/modela kolaža ukazala je Oraić-Tolić s jasnom distinkcijom na književni i likovni. U interpretaciji Machiedovih kolaža nedvojbeno se pokazuje da je riječ o likovnom kolažu, to jest, škarama je oblikovao elemente od raznobojnih papira izrezanih iz novina, raznovrsnih i raznobojnih magazina i publikacija, potom, lijepljenih na površinu papira i oblikovanih u skladnu likovnu kompoziciju kojom zapravo definira svoje autorsko djelo. Kada je, i kako je nastao prvi Machiedov kolaž daje nam znati sam autor u svojoj ispovjednoj bilješci: „Poticaj za kolaže (nakon tihog međuvremena na relaciji lektor/asistent...prof.emeritus.akademik) dugujem (tek 2014.) sastanku u predvorju svojeg tada (skromnog) trščanskog hotela „Abazzia“ (opet Italija, premda „opatijska“). Čekajući nekoga po dogovoru, da sam se na prelistavanje časopisa na stoliću: u jednom, prepunjenom reklama, privukao mi je pozornost „utopljen“ člančić Manu Rayu (meni omiljenom fotografu) i...upalila se iskra. Po povratku kući, u Zagreb, nastao je prvi kolaž *Tražite Mana Raya*, a potom ostali, do u sadašnjost.“ Među brojnim koje autor datira „u *sadašnjost*“ izdvajam: *Autobiografija* iz 2015. *Hommage Kandinskom*, 2014., *Magritte u Rimu I*, 2015. A od izdvojenih nedvojbeno je kolaž kojega je izabrala Dubravka Oraić-Tolić u svojoj kultnoj knjizi *Citatnost u književnosti, umjetnosti i kulturi*. Naime, u VIII. poglavlju pod naslovom: *Kolaž i srodni oblici u neoavangardni i postmodernizmu* na str.254 reproduciran je Machiedov kolaž *Kradljivci bicikla* iz 2014. godine i time ga je visoko uzdignula na estetskoj ljestvici među kanonske kolažiste 20. i 21. stoljeća, počev od prvih protagonista Picassa i Braquea i pop-artističke ikone Rauschenberga do suvremenih hrvatskih umjetnika: Seissela, Vanište, Šuteja, Knifera, Mladena Galića, Marteka i dr. Zaključno se može ustvrditi da je u sva tri medija Machiedo ostvario zapažena likovna djela koja su prepoznata i apostrofirana od povjesničara umjetnosti i likovne kritike. Stoga ovim recentnim izborom iz njegova opusa nastojim u izložbenom prostoru ukazati na tu bitnu sastavnicu pjesnika i prevoditelja, to jest, da me njegova likovna djela usmjeravaju prema tvrdnji da je legitimno govoriti i pisati o Mladenu Machiedu i o - *likovnom umjetniku*.

Milan Bešlić

MLADEN MACHIEDO

Mladen Machiedo, dalmatinsko – primorsko – srednjeeuropskog podrijetla, rodio se u Zagrebu (1938), gdje je pohađao (ne svojom voljom) pet (uglavnom promašenih) škola, maturirao, potom diplomirao romanistiku na Filozofskom fakultetu. Tu je proživio svoj radni vijek usavršen statusom prof. emeritusa i članom suradnikom te redovitim članom HAZU. Taj su kontinuitet radosno prekidali njegovi brojni i dulji boravci u Italiji, uz kraće u Francuskoj i hispanskim zemljama, od specijalizacije (Pisa, Scuola Normale Superiore) do predavanja na poziv (1 semestar Trento, „leteća“ predavanja: Padova, Firenca, Pisa, Udine, Milano, Reggio Calabria...) U „dopunsku pedagogiju“ ulazili su Sarajevo i Zadar. Pjesnik, kritičar, teoretičar, esejist, memorijalist, radiofonski eksperimentator, likovni umjetnik, antologičar, prevoditelj (s tal., fr. I šp., te na tal.). objavio je oko 70 knjiga, od kojih 20 na talijanskom (jeziku koji je počeo učiti kao 16ogodišnjak). Vrijedi izdvojiti naslove: *Aeroliti*, *Ancora controcorrente*, *Balzami*, *Bez*, *Due vite per immagini*, *Dritto e revescio*, *Duž obale*, *El emigrante y otros šoemas*, *Futurizma 100 godina kasnije*, *Leonardo da Vinci i poezija (doktorska disert., 2 izd.)*, *Linea sottile – Lancetta d’ ombra*, *Machiavelli segreto (2 izd.)*, *Otto poeti croati*, „*Moj*“ *Peoust*, *Na strani dima*, *Nepredviđeni*, *O „modusima“ književnosti (2 izd.)*, *Otkloni*, *Poesie*, *Preko rubova*, *Pronađeni u prijevodu (I-II)*, , *Slatkogorka Italija*, *Provjere identiteta*, *Sotto varie angolazioni Suvremenici*, *Tanka crta*, *Umješnost previda /L’art de l’oubli*, *Vicini ignoti*, *Zrakasti subjekt (I-II)*... Član je uredništva „Forum“. Posredovao je pri utemeljenju godišnje nagrada za esejistiku pod imenom Višnja Machiedo (1940 – 2013.) u Hrvatskom centru P.E.N. - a. Dodijeljeno mu je 15 književnih nagrada u Italiji (među inima: Montale, B. Marin, Quasimodo, Turoldo, Flaiano, Agrigento, Brianza, Lerici Pea čak dvaput), a u Hrvatskoj 6 (Strossmayer, Croatia redivivia, I. Velikanović, Kiklop...). U aktivnoj mirovini kao predavač redovitije gostuje u Splitu. Izlagao je – dokumentarno – fotoportrete talijanskih i drugih pisaca (Zagreb, Split, Trst, La Spezia), a tiskao je *Grafizme, kolaže* (2021, nakon izložbe u Europskom domu) te *Tragove, sličnosti...*(kolaže posvećene predcima, 2022). Oba djela autosubvencirana pod „zaštitnim znakom“ Hrvatskog centra P.E.N.-a. Bibliografski, grafizmi i/ili kolaži ostavili su traga pod potpisima kritičara kao što su: C. Belloli, B. Vuletić, D. Poniž, F. Zagoričnik, G. Rem, D. Oraić Tolić i dr.Opus Mladenove majke Enrike (Rike) Machiedo (1914 – 1992.), sadržan je u postumnoj monografiji *Fotografije, crteži i slike* (prir. Branko Vujanović, predgovor Barbara Vujanović,2017, prethodno izložbi 2013) većim je dijelom pohranjen u donaciji Muzeju za umjetnost i obrt u Zagrebu.

Izložba je financirana sredstvima Ministarstva kulture RH i Gradskog ureda za kulturu Grada Zagreba.

NAKLADNIK Sveučilište u Zagrebu, Akademija likovnih umjetnosti, Ilica 85, Zagreb, www.alu.unizg.hr • ZA NAKLADNIKA prof. art. Tomislav Buntak, dekan ALU • VODITELJICA GALERIJE Korana Littvay, mag.hist. art. • AUTOR POSTAVA IZLOŽBE Milan Bešlić • GRAFIČKO OBLIKOVANJE mag. art. Nikolina Žabčić, Animated color box • TISAK ARS Kopija d.o.o. • NAKLADA 50 kom

Sveučilište u Zagrebu
Akademija likovnih umjetnosti
University of Zagreb
Academy of Fine Arts

galerija

ŠIRA

MLADEN MACHIEDO /CRTEŽI,GRAFIZMI, KOLAŽI, FOTOGRAFIJE: 1960. - 2022.

28/06/2023-08/07/2023

Galerija Šira

